

Polsko-słoweńskie sympozjum przekładoznawcze
Tłumacz jako most między kulturami
30 listopada i 1 grudnia 2012 r. – Katowice, Bielsko-Biała

PROGRAM

KATOWICE – Galeria Sztuki Współczesnej BWA, aleja Wojciecha Korfanteo 6 **piątek, 30 listopada**

- 18.00 – *wieczór literacki z pisarką Mają Novak i poetą Iztokiem Osojnikiem* –
prowadzenie: Monika Gawlak
- 19.00 – *koncert zespołu literacko-muzycznego Nevemnevem*

BIELSKO-BIAŁA – Galeria Wzgórze, Wzgórze 4 **sobota, 1 grudnia**

- 11.00–11.15 – otwarcie sympozjum
- 11.15–12.00 – wykład prof. zw. dr hab. Bożeny Tokarz: *Aktorzy przekładu*
- 12.00–13.00 – *Przekład jako przekraczanie barier kulturowych – polsko-słoweńskie kontakty literackie i translatorskie* (referaty i dyskusja) –
prowadzenie: Monika Gawlak
- 13.00–14.00 – *Przekład wobec normy języka docelowego* (referaty i dyskusja) –
prowadzenie: Katarzyna Bednarska
- 14.00–15.30 – przerwa na obiad
- 15.30–16.30 – *Rola przekładu literackiego: „przenikanie na rynki zagraniczne”, czy „ogień Prometeusza”?* (panel dyskusyjny) – prowadzenie: Tatjana Jamnik
- 16.30–17.30 – *Przykłady dobrej i złej praktyki w polu wydawniczym i literackim* (referaty i dyskusja) – prowadzenie: Jana Unuk

- 19.00 – *wieczór literacki z Mają Novak, Matejem Krajncem i Iztokiem Osojnikiem (o pisaniu i tłumaczeniu)* – prowadzenie: Tatjana Jamnik
- 20.00 – *koncert grupy literacko-muzycznej Nevemnevem*

Sympozjum odbędzie się w Galerii Wzgórze w Bielsku-Białej, program literacko-muzyczny również w Katowicach. Wszystkie wydarzenia kulturalne są otwarte dla publiczności. Wstęp wolny.

Organizatorzy: Stowarzyszenie Słoweńskich Tłumaczy Literackich we współpracy z Zakładem Teorii Literatury i Translacji przy Instytucie Filologii Słowiańskiej na Wydziale Filologicznym Uniwersytetu Śląskiego, Galerią Wzgórze w Bielsku-Białej, Stowarzyszeniem Kulturalno-Artystycznym im. Policy Dubovej, Stowarzyszeniem Triglav-Risy, Stowarzyszeniem Kulturalno-Artystycznym Kentaver, Stowarzyszeniem IA oraz Zakładem Filologii Zachodniosłowiańskich przy Instytucie Sławistyki na Wydziale Filozoficznym Uniwersytetu w Lublanie.

Patronat honorowy: Ambasada Republiki Słowenii w Warszawie.

Sympozjum wsparta finansowo: Agencja Publiczna Książki Republiki Słowenii

KRÓTKI OPIS TEMATÓW

1. Prof. zw. dr hab. Bożena Tokarz: *Aktorzy przekładu*

(Wykład)

Aktorzy przekładu, czyli tłumacz i autor są uwikłani w dwie różne kultury, w wyniku czego niewielkim zmianom ulegają skutki, jakie u odbiorcy wywołuje oryginał poddany transferowi językowemu. Skutki tekstu przekładu można zauważyć w wewnętrznym zakresie kultury docelowej, jak również w relacjach komunikacyjnych między kulturami.

Komunikacja między dwoma kulturami za pośrednictwem literatury zależy od: wyborów tłumaczonych tekstów i ich motywacji, funkcji przekładu jako środka dialogu między obcym i własnym oraz stosunku przekładu (tłumacz i jego kultura) do obcości oryginału.

2. *Przekład jako przekraczanie barier kulturowych – polsko-słoweńskie kontakty literackie i translatorskie*

(Referaty uczestników i dyskusja, prowadzenie: Monika Gawlak)

Kontakty kulturalne między polskim i słoweńskim narodem sięgają dalekiej przeszłości, mimo że kultury i tradycje tych dwu nacji znacząco się różnią. Obecnie można zaobserwować rosnące zainteresowanie innymi narodami i ich osiągnięciami kulturowymi. Dialog kultur staje się ważnym zjawiskiem kształtującym tożsamość współczesnego człowieka, a rola tłumacza jest tu niebagatelna. Tłumacz jest bowiem pośrednikiem, mediatorem.

Jak układały się relacje Polaków i Słoweńców w zakresie literatury i przekładu literackiego w niedawnej przeszłości, jak te kontakty wyglądają dzisiaj i jakie są prognozy na przyszłość?

3. *Przekład wobec normy języka docelowego*

(Referaty uczestników i dyskusja, prowadzenie: Katarzyna Bednarska)

By móc adekwatnie czyli ekwiwalentnie przełożyć tekst, tłumacz musi bardzo dobrze znać język oryginału, język docelowy oraz w równej mierze kontekst kulturowy. Musi także posiadać umiejętność analizowania języka oryginału, by na tej podstawie dokonać syntezy – utworzyć tekst w języku docelowym. Czy w tym zakresie może mieć całkowitą swobodę i poddać się inwencji twórczej czy musi zważać na normę języka docelowego? Ponadto: w jakiej mierze na ostateczny kształt tekstu wpływa jego redaktor (czytelnik profesjonalny, który powinien dbać o normę językową)? Czy korekta służy przekładowi czy mu szkodzi? Czy podczas tłumaczenia dochodzi do autocenzury?

4. *Rola przekładu literackiego: „przenikanie na rynki zagraniczne”, czy „ogień Prometeusza”?*

(Panel dyskusyjny, prowadzenie: Tatjana Jamnik)

Używane przez nas metafory wpływają na rozumienie świata. Która z metafor najadekwatniej odnosi się do roli przekładu literackiego i roli tłumacza?

Czy literatura jest *towarem eksportowym* a przekład *produktem rynkowym*, którym wydawnictwo i autor z pomocą tłumacza *podbijają obce rynki*? Czy celem promocji literatury narodowej w świecie jest zdobywanie *nowych ziem* (tak jak najeźdźcy podbijający Nowy Świat)? Jak używane metafory z dziedziny ekonomii i wojskowości wpływają na rozumienie literatury i jej roli?

A może tłumacz jest podobny do Prometeusza? Przykładem rozumienia roli tłumacza jako *doręczyciela nowych treści* były np. działania artystów skupiających się w latach 30-tych XX wieku wokół wydawnictwa *Niebieski Ptak* (*Modra ptica*; m. in. Vladimir Bartol), wydającego wyłącznie tłumaczenia literatury obcej. Te działania miały dać Słoweńcom możliwość *spojrzenia na obce światy*, przedstawić im nowe pomysły i w ten sposób *poszerzyć ich horyzonty*, wnieść do literatury słoweńskiej duch kosmopolityzmu.

Jednak: czy wprowadzanie obcych elementów nie zagraża *istocie kultury narodowej* i nie deformuje *charakteru narodu*? Może powinniśmy słuchać purystów i *dbać o czystość własnego języka i kultury* oraz zapobiegać *wdzieraniu się obcych własności*?

5. Przykłady dobrej i złej praktyki w polu wydawniczym i literackim (Referaty uczestników i dyskusja, prowadzenie: Jana Unuk)

Ponieważ celem sympozjum jest także integracja oraz wymiana doświadczeń polskich i słoweńskich tłumaczy, slawistów, polonistów i słowianofilów, otwieramy także bardziej praktyczny temat.

Jakie są różnice między warunkami pracy tłumaczy literatury w Słowenii i w Polsce? Jakie są podobieństwa? Czy problemy związane z warunkami pracy tłumacza są rozwiązywane systemowo czy tłumacz przy negocjowaniu warunków z wydawnictwami jest pozostawiony sam sobie? Z których praktyk w obu krajach powinniśmy brać przykład, które z nich należałoby inicjować oraz na jakie przykłady złych praktyk powinniśmy zwrócić uwagę i w jaki sposób je eliminować?

BIOGRAFIE SŁOWEŃSKICH TWÓRCÓW

Maja Novak (ur. 1960) – słoweńska pisarka, tłumaczka i publicystka. Po ukończeniu studiów prawniczych w Lublanie (1986) i praktykach zawodowych odbytych w organach władzy ustawodawczej zaczęła tłumaczyć, a to sprawiło, że sama zdecydowała stworzyć literaturę. Po roku 1990 pracowała jako asystentka biznesowa projektów inwestycyjno-budowlanych w Jordanii oraz jako dziennikarka działu zagranicznego gazety *Slovenec*. W latach 1995-2005 miała status twórcy niezależnego i od tego czasu głównie tłumaczy literaturę piękną oraz publikacje z zakresu humanistyki z języka francuskiego (G. Leroux, E.-E. Schmidt), włoskiego (A. Baricco, S. Tamaro, U. Eco i.in.), serbskiego i chorwackiego (m.in. R. Šerbedžija, V. Arsenijević, I. Simić Bodrožić) i angielskiego (np. R. Dawkins, N. Gaiman, Claire Keegan, J. Mcgahern, J. Egan). Ponadto pisze teksty publicystyczne dla magazynu *Global* oraz felietony dla pisma *Mladina*. Opublikowała powieści: *Izza kongresa ali Umor v teritorialnih vodah* (1993), *Zarka* (1994), *Cimre* (1995, 2003), *Karfanum ali As Killed* (1998, 2000, 2004) i *Mačja kuča* (2000); zbiór krótkich form prozatorskich *Zverjad* (1998) oraz książki dla dzieci i młodzieży: powieści *Kufajn*, *Kufina in kamela Bombla ali Pravljica za Saro* (1995) i *Vile za vsakdanjo rabo* (Obzorja 1998); zbiór krótkiej prozy *Male živali iz velikih mest* (1999) oraz tomik wierszy dla dzieci *Ura zoologije* (2003). Była nominowana do wielu prestiżowych nagród (Kresnik, Večernica), w roku 1997 otrzymała nagrodę Fundacji im. F. Prešerna. Jej krótkie formy prozatorskie umieszczone są w wielu słoweńskich i obcojęzycznych antologiach, jej powieści zostały przetłumaczone na język fiński, serbski oraz angielski. Po polsku wkrótce ukaże się powieść *Karfanaum, czyli Zapis z wykonania zbrodni*, w tłumaczeniu Wojciecha Domachowskiego.

Iztok Osojnik (ur. 1951) – słoweński pisarz, antropolog, historyk, komparatysta, filozof, poeta, malarz, eseista, tłumacz, alpinista, podróżnik i przewodnik turystyczny. W latach 1997-2004 był dyrektorem Międzynarodowego Festiwalu Literackiego Vilenica, organizowanego przez Stowarzyszenie Pisarzy Słoweńskich.

Jest inicjatorem różnego rodzaju projektów kulturowych, współzałożycielem ruchu anarchistycznego *Garbage Art* (Kioto) i muzycznego *Papa Kinjal Band*, *Hidrogizme* oraz założycielem innych ważnych instytucji kulturowych i pomysłodawcą festiwalu (*Galerija Equrna*, *Trnovski terceti*, *Pogovori v Vili Herberstein*, *Vilenica*, *Revija v reviji*, *Zlati čoln* i inne). W 1977 roku ukończył studia z zakresu literatury porównawczej na Uniwersytecie w Lublanie. Studia doktoranckie odbył w Osace w Japonii. W 2011 roku uzyskał doktorat z antropologii historycznej na Uniwersytecie Primorskim w Koprze. Do tej pory opublikowano 27 jego autorskich tomików, ostatnio ****Asterisk* (****Asterysk*, 2011) i *Poročena na rdeče* (*Poślubieni na czerwono*, 2012); pięć powieści, ostatnio *Svinje letijo v nebo* (*Świnie lecą do nieba*, 2012); i dwa zbiory esejów i opracowań. W Polsce ukazał się książkowy wybór jego wierszy *Spodnie na niebie* (tłum. Marcin Warmuz, Instytut Mikołowski 2012).

Prowadzi Międzynarodowe Warsztaty Poetycko-Translatorskie „Złota Łódź”, Letnią Rezydencję Literacką Vermont College w Słowenii i wiele innych międzynarodowych projektów literackich. Jego książki opublikowano w ponad 25 językach. Za swoje dzieła otrzymał liczne krajowe i zagraniczne nagrody: Nagrodę im. Simona Jenki – dla najlepszego poety roku (1997), Nagrodę Veroniki – za najlepszy tomik poetycki roku (1998), Nagrodę im. Otona Župančiča – dla wybitnych twórców kształtujących kulturę słoweńską i dostrzeżonych także za granicą (1992), Międzynarodową Nagrodę Literacką KONS (2011), włoską Nagrodę Friuli-Wenecji Julijskiej za Poezję (2002) oraz chorwacką Nagrodę im. Hanibala Lucicia (2004).

Matej Krajnc (ur. 1975 r.) - słoweński poeta, pisarz, tłumacz, muzyk i publicysta. Ukończył komparatystykę na Wydziale Filozoficznym Uniwersytetu Lublańskiego, gdzie kontynuuje

studia podyplomowe. Krajnc jest bardzo płodnym autorem – mimo młodego wieku, wydał już dwadzieścia tomików poezji (pierwszy w wieku 13 lat), osiem powieści i kilkanaście zbiorów opowiadań. Współpracuje z większością słoweńskich czasopism literackich, tłumaczy poezję i prozę z języków: angielskiego, niemieckiego, chorwackiego, francuskiego, włoskiego; jest autorem przekładów dzieł Alexandra Pope'a, Leonarda Cohena, Toma Waitsa, Johna Keatsa, Williama Blake'a, Elfriede Jelinek i innych. Matej Krajnc należy do Stowarzyszenia Pisarzy Słoweńskich (Društvo slovenskih pisateljev) oraz Stowarzyszenia Tłumaczy Słoweńskich (Društvo slovenskih književnih prevajalcev). Jest również autorem monografii o muzyce Elvisa Presleya, Johnny'ego Casha i The Beatles. Sam zajmuje się też pisaniem piosenek autorskich; od dwunastu lat nagrywa płyty, a od 2009 roku zamieszcza swoje utwory na portalu muzycznym Myspace.com.

Nevemnevem

Obsada: Blaž Božič (gitara elektryczna), Jan Pogorelec (gitara basowa), Staš Vrenko (syntezator, sprzęt elektroniczny, efekty), Martin Ukmar (klarnet, trąbka, perkusja elektroniczna, piszczałki, efekty), Samo Pavlica Linč (perkusja), Dejan Koban (teksty, wokale), Simon Bergoč (operator dźwięku)

Zespół Nevemnevem łączy poezję i eksperyment, zestawiając melodię i wokale-głos, stosując cięcia, redukcje i ponowne łączenie fragmentów muzyki docierają do istoty tworzenia na granicy ustalonych wcześniej wzorców. „Nie wiemy dlaczego i nie wiemy gdzie, wiemy tylko, że jesteśmy Nevemnevem.”

Konstrukcja słów i dźwięków / nigdzie już nie przebiegniesz / mały kret / na krawędzi / dolores / dolores / matka narodu / zwiąż się i rzuć krokodylom / gdy wstaniesz, wstaniesz nasz i młody / ptaki uciekną na autostradę / zatrudnieni zgadzają się / żabi książęta nie mogą egzystować / powietrze zbyt rzadkie / lorcapasoliniginsberg wystrzeliwuje torpedę / świętość gniewu

BIOGRAFIE WYKŁADOWCY, MODERATORÓW

Bożena Tokarz (ur. 1946) – prof. zw. w Instytucie Filologii Słowiańskiej Uniwersytetu Śląskiego, kierownik Zakładu Teorii Literatury i Translacji; badaczka dwudziestowiecznej literatury polskiej i słoweńskiej; zajmuje się teorią literatury, komparatystyką, teorią przekładu, poetyką historyczną. Autorka m. in. książek: *Teoria literatury. Metodologia badań literackich*. Katowice 1980. ss. 329 (współautor: S. Zabierowski); *Mit literacki. Od mitu rzeczywistości do zmiany substancji poetyckiej*. Wyd. „Śląsk”. Katowice 1983, ss. 327; *Poetyka Nowej Fali*. Wyd. UŚ Katowice 1990, ss. 231; *Wzorzec, podobieństwo, przypominanie. (Ze studiów nad przekładem artystycznym)*. Wyd. Śląsk. Katowice 1998, ss. 163; *Między destrukcją a konstrukcją. O poezji Srečka Kosovela w kontekście konstruktywistycznym*. Wyd. UŚ. Katowice 2004, ss. 227; *Spotkania. Czasoprzestrzeń przekładu artystycznego*. Wyd. UŚ. Katowice 2010, ss. 268; redaktor serii przekładoznawczej *Przekłady Literatur Słowiańskich* (T. 1. Cz. 1. *Wybory translatorskie 1990-2006*. Wyd. UŚ. Katowice 2009; T.1., Cz. 2. *Bibliografia przekładów literatur słowiańskich 1990-2006*. Wyd. UŚ. Katowice 2010; *Formy dialogu międzykulturowego w przekładzie artystycznym*. T. 2. Cz. 1. Wyd. UŚ. Katowice 2011).

Katarzyna Bednarska (ur. 1984) – absolwentka filologii słowiańskiej i filologii hiszpańskiej na Uniwersytecie Łódzkim, obecnie doktorantka w Katedrze Lingwistyki Stosowanej i Kulturowej UŁ. Interesuje się socjolingwistyką, glottodydaktyką i przekładoznawstwem. W 2007 r. w kwartalniku „Pobocza” opublikowała tłumaczenie eseju Primoža Repara „*Czasopismo w czasopiśmie*” jako impuls do wielokulturowości. Rok później czasopismo

„Arkadia” opublikowało jej tłumaczenie opowiadania Klemena Piska pt. *Wilno*. Tekst ten, wraz z trzema innymi opowiadaniem Piska, w 2012 roku doczekał się także wydania w książce elektronicznej.

Monika Gawlak (ur. 1976) – literaturoznawczyni, słowenistka, adiunkt w Zakładzie Teorii Literatury i Translacji w Instytucie Filologii Słowiańskiej Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach. Jej zainteresowania naukowe skupiają się w szczególności wokół: współczesnej literatury (polskiej, słoweńskiej, południowosłowiańskiej), problematyki przekładu literackiego, teorii literatury oraz glottodydaktyki. Tłumaczyła z języka słoweńskiego teksty literackie i naukowe (m.in. poezję Barbary Simoniti; prozę Mihiy Mazziniego, Polony Glavan, Roberta Šabca; teksty naukowe Ireny Novak-Popov, Nikolaja Ježa, Any Makuc). Publikowała m.in. w „Studium”, „Opcjach”, „Tekstualiach”, „Przekładach Literatur Słowiańskich”. Współorganizowała liczne imprezy kulturalne promujące słoweńską kulturę w Polsce, m.in. Światowe Dni Słoweńskiej Literatury i Filmu, Miha Mazzini w Katowicach, Festiwal Złota Łódź, Dni Słoweńskiej Kultury Miejskiej. W tym roku ukarze się jej książka pt. *Świat poetycki Gregora Strnišy*.

Jana Unuk (ur. 1959) – słoweńska tłumaczka i redaktorka. Studiowała filologię słoweńską i angielską na Uniwersytecie w Lublanie. Pracowała między innymi jako lektorka języka słoweńskiego (1993–1995 na Uniwersytecie Śląskim), redaktorka i korektorka, od 1996 wykonuje wolny zawód tłumacza. Członkini Stowarzyszenia Słoweńskich Tłumaczy Literackich i jury festiwalu Vilenica, laureatka Nagrody A. Sovre’go (2006) przyznawanej za najlepszy przekład literacki. Z języka polskiego tłumaczyła poezję Cz. Miłosza, T. Różewicza, W. Szymborskiej, A. Świrszczyńskiej, Z. Herberta, A. Zagajewskiego, A. Wata, E. Sonnenberg i innych; powieści O. Tokarczuk, M. Tulli, P. Huellego, A. Stasiuka, S. Chwina, J. Dehnela i M. Łozińskiego; eseje Cz. Miłosza, Z. Herberta, L. Kołakowskiego, S.I. Witkiewicza, J. Kotta; nowele W. Gombrowicza, I. Fink i A. Stasiuka; prozę H. Krall, M. Szczygła i I. Karpowicza. Z angielskiego teksty: V. Woolf, I. B. Singera, B. Bettelheima i E. Goffmana; z bośniackiego: D. Karahasana i F. Duraković; z serbskiego: V. Stevanovicia, K. Mićevicia i F. Davida. Tłumaczy również książki dla dzieci i młodzieży, wśród nich znajduje się pięć autorskich wyborów bajek ludowych oraz dzieła Sylvii Plath, Hugh’a Loftinga, Adama Badaja i Anny Onichimowskiej.

Tatjana Jamnik (ur. 1976) – słoweńska poetka, pisarka, tłumaczka, redaktorka, nauczycielka języka słoweńskiego jako obcego, redaktor i wydawca literatury pięknej i dzieł z dziedziny humanistyki. Autorka tomiku poetyckiego *Brez* (Bez, 2009). Tłumaczy literaturę polską (A. Wiedemann, S. Lem, M. Witkowski, D. Masłowska, P. Bednarski) i czeską (A. Berková, M. Urban, P. Brycz, L. Fuks, R. Denemarková), przetłumaczyła także monografię naukową A. Będkowskiej-Kopczyk. Laureatka słoweńskiej Nagrody dla Najlepszego Młodego Tłumacza (2009). Pomysłodawczyni i główna organizatorka Festiwalu Kultury Słoweńskiej „Złota Łódź” w Polsce, współorganizatorka Międzynarodowych Warsztatów Translatorskich w Bielsku-Białej i Międzynarodowych Warsztatów Poetycko-Translatorskich „Złota Łódź” (Słowenia) oraz prezentacji słoweńskich autorów za granicą. Współzałożycielka (razem z Tają Kramberger i Barbarą Korun) Międzynarodowej Nagrody Literackiej KONS. Prowadzi Stowarzyszenie Kulturalno-Artystyczne Polica Dubova.